

Om landøkonomiske Forhold i Kanada.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 16. Marts 1910
af Statskonsulent *Peter Aug. Mørkeberg.*

Længe havde jeg ønsket at komme til Kanada, særlig fordi vi derfra har vor værste Konkurrence paa det engelske Baconmarked. Men Rejsens Langvarighed og Kostbarhed afskrækkede mig.

Saa kom der i Februar 1909 en Indbydelse fra *British Association for the Advancement of Science* om at deltage i Selskabets 79. Aarsmøde, som i August samme Aar skulde afholdes i Winnipeg. Og Indbydelsen indeholdt saadanne Oplysninger om de Omstændigheder, hvorunder Mødet skulde holdes, at der ingen Tvivl kunde være om, at det vilde blive meget interessant og lærerigt, og tillige at det maatte danne et udmærket Udgangspunkt for en landøkonomisk Rejse i Kanada.

Jeg henvendte mig da til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab om Sagen. Og her var man enig med mig om, at Indbydelsen burde modtages. En Ansøgning til Landbrugsministeriet om Rejsetilladelse og Rejsestipendium blev derpaa udfærdiget og fremsendt med Selskabets Anbefaling.

Kort derefter fik jeg Meddelelse fra Landbrugsministeriet om, at et Rejsestipendium var stillet til min Raadighed, for at jeg kunde overvære nævnte Møde. Den 29. Juli tiltraadte jeg da Rejsen, og den 24. November kom jeg tilbage. Det blev altsaa en langvarig Tur. Fra Kjøbenhavn tog jeg over Kristiania til New York og derfra over Niagara og Chicago til Winnipeg. Her indtraf jeg d. 23. August og overværede Mødet, som varede fra 25. August til 1. September.

Kong Edward VII var Patron for dette Møde. Og Generalguvernøren for Kanada var Vicepatron. *Sir J. J. Thomson*, Professor ved Universitetet i Cambridge, var

Mødets Præsident; og Lord *Strathcona*, Kanadas High Commissioner i London, Premierministeren for Kanada Sir *W. Laurier* samt Guvernørerne og Premierministrene i samtlige kanadiske Provinser var Vicepræsidenter.

Mødet havde altsaa et meget repræsentativt Præsidium, og det var store Mænd, som stod i Spidsen for det. Før 1884 holdtes Selskabets aarlige Møder altid i England, Skotland eller Irland; efter nævnte Tid enten nævnte Steder eller i en af de britiske Kolonier. Selskabet udvidede altsaa sit Program, og dets Virksomhed kom til at omspænde hele det store britiske Rige.

Mødet i Winnipeg var da ogsaa meget talrigt besøgt. Det nøjagtige Antal af Besøgende kender jeg ikke i Øjeblikket, men der var ca. 1000, og blandt disse mange af Englands, Kanadas og De forenede Staters bekendte Landøkonomer. Af indbudte udenlandske Repræsentanter var der kun 9. Fra Danmark var vi 2, nemlig Professor *H. Jungersen* fra Universitetet og Undertegnede. Mødet havde meget vide Rammer. Det omfattede Sektioner for Matematik, Fysik, Kemi, Geologi, Zoologi, Geografi, Statistik, Ingeniørvæsen, Anthropologi, Fysiologi, Landbrug og Undervisning. Selvfølgelig var det umuligt at følge Arbejdet i alle Sektioner. Foruden Fællesmøderne fulgte jeg særlig Landbrugssektionens Møder.

Og her fik jeg Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Mænd, som senere kom mig til stor Nytte paa min Rejse i Kanada. Jeg skal saaledes nævne: Dr. *Rutherford*, som er Veterinærfysikus og Statskonsulent i Husdyrbrug for hele Kanada, Dr. *Robertson*, tidligere Landbrugsdirektør for Kanada, nu Direktør for Macdonald College, en Mand, som har indlagt sig store og anerkendte Fortjenester af Landbrugets Udvikling, Dr. *Saunders*, som forestaar den kanadiske Stats landøkonomiske Forsøgsstationer, og Dr. *Harcourt*, Departementschef i Albertas Landbrugsministerium. Ved samme Møde stiftede jeg ogsaa Bekendtskab med Dr. *True*, Chefen for Cen-

traladministrationen af det landøkonomiske Forsøgsvæsen i De forenede Stater, et Bekendtskab, som kom mig til særlig Nytte under mit Ophold syd for den kanadiske Grænse.

Flere interessante Foredrag handlede om Korndyrkning, særlig Hvedeavl, en af Mødets Sekretærer, Dr. *Russell* (Rothhamstead) talte saaledes om dette Emne, andre talte om Frugtdyrkning. Formanden for Sektionen, Major *P. G. Craigie* behandlede fra et statistisk Synspunkt Verdens Hvedeproduktion, Professor *Sommerville* (Oxford) talte om Forholdet mellem Jordens Gødningskraft og Kødproduktionen; Professor *Wilson* (Dublin), Sekretær for Landbrugssektionen, om Racedannelse. Dr. *Saunders* gav en Fremstilling af det kanadiske Forsøgsvæsens Udvikling og Virksomhed. Endelig skal jeg nævne Dr. *Rutherfords* Foredrag om Kvægproduktionen i det vestlige Kanada. Sidstnævnte Foredrag, som behandlede paa en ualmindeelig klar og interessant Maade, skal jeg senere komme tilbage til. Det vilde vist ogsaa være af Interesse her at fremdrage Træk af en Del af de andre Foredrag. Men Tiden tillader os det ikke i Aften, da min Hovedopgave er en anden. Jeg har kun fremdraget nævnte Forhold for at antyde, at Landbrugssektionen havde righoldigt og betydningsfuldt Stof til Behandling. Jeg skal tilføje, at jeg holdt et Foredrag i denne Sektion om de særlige Midler, vi har bragt i Anvendelse for at udvikle vor Kvægavl og vort Kvægbrug. Mit Foredrag hørtes med Opmærksomhed. Man interesserer sig i Kanada meget for danske Forhold.

Til Mødet var der knyttet flere Udflugter. En af disse Udflugter, hvori jeg deltog, gik til *Portage la Prairie*, en By i Midten af Manitobas berømte Hvedemarker. Ved Stationen stod Automobiler til vor Raadighed. Stedkendte Herrer var Førere for disse, og vi kom langt omkring midt i selve Hvedehøsten, som jeg saaledes fik Lejlighed til at se. Hveden tærskedes paa Marken, og Halmen brændtes i disse Egne.

Om selve Mødet skal jeg nu kun tilføje, at jeg var Gæst ved dette, og at jeg i fuldt Maal betragtedes og behandlede som saadan.

Der var anvist mig Plads paa Byens fineste Hotel, Queen Alexandra Hotel, i hvis mægtige, storslaaede og hyggelige Vestibule en Mængde af Mødets Deltagere samledes hver Aften. Og mange Indbydelse til selskabelige Sammenkomster modtog jeg i Mødetiden af Kanadas, Manitobas og Winnipegs Repræsentanter. Den 1. September afsluttedes Mødet. Men Gæstfriheden var ikke dermed udtømt.

Jeg var nemlig som Gæst indbudt til at deltage i en Tur paa 12 Dage ud til det vestligste af Kanada og tilbage igen til Winnipeg. Og denne Indbydelse tog jeg med Glæde imod. Og det fortrød jeg ikke. Det var en herlig Tur, og den var tillige lærerig. Vi havde vort eget Ekstratog, hvortil vi var knyttet hele Vejen. Det bestod af 9 Salonvogne, 2 Spisevogne og en Baggagevogn. Selskabet bestod af ca. 150 Herrer og Damer. Det var alle Selskabets Tillidsmænd med Præsidenten i Spidsen, Formændene og Sekretærene for de forskellige Sektioner, flere af Foredragsholderne og de særlig indbudte Repræsentanter fra fremmede Lande. Hver Vogn havde endvidere en kanadisk Fører, som var særlig kendt med Egn og Forhold. Hos disse kunde man indhente Oplysning om mangt og meget af, hvad man oplevede i Dagens Løb. Flere af disse Førere indtog fremragende Stillinger i den kanadiske Administration.

Turen gik gennem Manitoba, Saskatchewan, Alberta og Britisk Columbia. Og paa Vejen mod Vest gjorde vi Ophold i Regina, Moose Jaw og Calgary. Her blev vi modtagne af Provinsernes og Byernes Repræsentanter. Der stod Automobile til Raadighed for Udflugt i Egnen. Derefter samledes vi til Middag som Byernes Gæster, og der blev holdt Taler af repræsentative Personer, stedlige og Selskabet tilhørende. Interessant var det at høre, hvor Kanadierne alle Steder var glade for den Provins,

de tilhørte. Statistisk Materiale til Belysning af Provinsens Udvikling og Betydning blev fremdraget alle de nævnte Steder.

Saa gik Turen ind gennem Rocky Mountains. Det tog 3 Dage. Og det var en Oplevelse af Rang, et storlaaet, malerisk Landskab med vilde Elve og Floder, snevre Pas, dybe Dale og høje Bjerge og Mesterværker af Ingeniørarbejder. Vi gjorde Ophold ved Banff, Laggan og Glacier, hvor vi saa de hede Svovlkilder, de vidunderlig smukke Bjergsøer og den mægtige Gletsche. Ved Foden af dette Isbjerg havde vi en Varme af 17° C. Naar man kastede Blikket ned langs Bjergskraaning, saa man bogstavelig talt, hvorledes Floderne dannedes fra denne Isblok, hvorledes de mange Bække smaa blev til den store Aa.

Da vi nærmede os Vestkysten saa vi Elvene fyldte med tætte Stimer af ganske ildrøde Lax, som kæmpede mod Strømmen, efter Sigende for at finde et passende Sted til Æglægningen. Paa Vejen gennem Bjergene havde vi Lejlighed til at se Resterne af stedfundne Skovbrande. Paa mange Kvadratmil var Bjergskrænternes Træbevoksning fuldstændig afsvedet. Saa langt Øjet kunde række saa man kun de forkullede Træstammer.

Da vi nærmede os Vestkysten, blev Landet aabent og frugtbart. Vi var i Vancouver, en ung Søkøbstad, Kanadas Hovedport mod det store Ocean. I 1886 var den praktisk talt ukendt. 1889 havde den 5000 Indbyggere, nu 80.000. Herfra sejlede vi til Victoria, Hovedstaden i Britisk Columbia, beliggende paa Sydspidsen af den 300 miles lange Ø, Vancouver Island. Det er en ualmindelig smuk By med en god Havn. I 1871 havde den kun 3000 Indbyggere — og i 1901: 21.000; nu har den 40.000. Byen har et helt engelsk Tilsnit og et Klima som Sydenglands. Der er mange kulørte i denne By, et helt Kineser kvarter. Med Automobil havde jeg en Køretur paa 65 miles i Byens Omegn. Den er meget

skovrig med mægtige Træer. Men hvor disse er rydede, er der udmærket Agerland, med meget Kvæg, mange Frugtplantager og meget Fjerkræ. Om Aftenen samledes Selskabet i Parlamentsbygningen, som er et Pragtværk i arkitektonisk Henseende.

Næste Morgen den 9. September begyndte Tilbage-
rejsen. Resten af Dagen tilbragte vi i Vancouver, som vi forlod den 9. om Aftenen for at tiltræde en hurtig Tur ad samme Rute, som vi var komne. Den 11. September naaede vi Calgary, hvor jeg tog Afsked med Selskabet for at følge mine egne Veje. Det var med en Følelse af Vemod jeg forlod Selskabet, som i alle Maader havde behandlet mig saa godt.

Jeg var nu i Alberta. Calgary er den sydlige Storby i denne Provins. Og her traf jeg efter Aftale Mr. *Marker*, en af de danske Emigranter, som vi har megen Ære af. Han har længe været knyttet til Administrationen af Kanadas Mejerivæsen og er nu »Dairy Commissioner« for Alberta. Mr. *Marker* var mig en udmærket Fører og Talsmand i denne Provins. Med ham besaa jeg en Del Landvæsen i Egnen af Calgary, særlig den danske Mr. *Pallesens* interessante Landbrug. Saa tog jeg op i Egnen mellem Calgary og Edmonton til Markerville, hvor 2 af mine Brødre boer. De har et større Landbrug, og den ene af mine Brødre bestyrer endvidere Statens Mejeri dér paa Stedet. Her opholdt jeg mig nogle Dage og kørte med mine Brødre ud at se Egnens Forhold. Der boer mange Islændere i Nærheden. Flere af disse besøgte vi. Vi toge ogsaa længere Udflugter, saaledes til Dyrskuet i Olds. Her traf jeg Albertas Landbrugsminister, Mr. *Finlay*, med hvem jeg havde en længere Samtale.

Mr. *Marker* og en af mine Brødre tog derefter med mig til Edmonton, som er Hovedstaden i Alberta. Vi gik op i Landbrugsministeriet, hvor vi traf Departementschefen, Mr. *Harcourt*, med hvem jeg tidligere i Winnipeg havde stiftet Bekendtskab. Han tog sig meget venligt

af mig og gav mig straks og ved senere Besøg mange Oplysninger samt stillede Albertas Statskonsulent i Husdyrbrug, Mr. *Stevens* til min Raadighed. En bedre Fører kunde jeg ikke faa. Vi var nu sammen i flere Dage og kørte hver Dag ud for at besøge de kendte Landmænd i Egnen. Saavel i Calgary som i Edmonton besøgte jeg endvidere de store Slagterier (*P. Burns & Co.* i Calgary og *J. Y. Griffin & Co.*, Edmonton).

Hidtil havde jeg paa min Rejse i Kanada benyttet Canadian Pacific Railway. Nu gjorde jeg med Canadian Northern Railway en rask Tur sydøst paa gennem Alberta og Saskatchewan til Winnipeg i Manitoba for at faa nærmere Oplysninger om sidstnævnte Provins. I den Anledning aflagde jeg navnlig Besøg paa Manitoba Agricultural College, hvis Direktør, Mr. *Black*, viste mig megen Velvilje.

Fra Winnipeg gik jeg ned i Staterne gennem Minnisota og Wisconsin til Chicago. I Minnisota besøgte jeg denne Stats bekendte Landbohøjskole og Forsøgsstation i St. Anthony Park ved St. Paul, og i Wisconsin denne Stats ikke mindre bekendte Landbohøjskole og Forsøgsstation i Madison. Begge Steder blev jeg udmærket modtaget af Direktøren og hele Lærerstaben. Og efter de Indtryk, som jeg paa mange Maader fik bekræftet, kan der ikke være Tvivl om, at disse Anstalter danner betydelige Kulturcentre til Landbrugets Fremme. De staar begge i intim Rapport til Landmændene i vedkommende Stater.

I Chicago opholdt jeg mig nogle Dage for at se de enorme Slagtehus (*Swift & Co.* samt *Armours*), det mægtige Kvægtorv (Union Stock Yard) samt den betydelige og meget bekendte Veterinærskole m. m.

Nu gik jeg op gennem Michigan over Port Huron til Kanada igen. Det var den østlige Del af Kanada, som herefter skulde undersøges og først og fremmest den sydlige Del af Ontario, hvor det væsentligste Produktionssted er for det Bacon, som vi konkurrerer med

paa det engelske Marked. Her opholdt jeg mig i længere Tid og gjorde mere indgaaende Undersøgelser. Ingersoll var mit første Udgangspunkt og derfra avancerede jeg efterhaanden til Woodstock, Guelph, Hamilton og Toronto, hvilke Byer jeg benyttede som Udgangspunkter for mit Arbejde.

I Nærheden af Ingersoll boer Landmanden Mr. Jones, der var Medlem af den Kommission, som Kanada sendte til Danmark for at undersøge Svineavlen her kort før min Afrejse. Denne Kommission havde jeg Lejlighed til paa Ministeriets Vegne at tage mig af her i Landet. Mr. Jones modtog mig meget venligt. Jeg boede hos ham et Par Dage. Og vi gjorde Udflugter i Egnen, bl. a. til Simcoe Dyrskue. Den kanadiske Regering sendte nu Konsulent *Burgess* ud for at ledsage mig, en udmærket Mand, faglig dygtig og stedkendt. Og med ham gjorde jeg de øvrige Rejser, i den sydlige Del af Ontario.

I Ingersoll besøgte jeg det bekendte Slakteri: *Ingersoll Packing Co.* og i Toronto de store Slakterier tilhørende *Wm. Davies Co.* og *Park Blackwell Co.* — Toronto er Hovedstaden i Ontario. Her er Provinsens Ministerium. I Landbrugsministeriet, hvor jeg modtoges af Departementschefen Mr. James, fik jeg mange nyttige Oplysninger. — I Guelph besøgte jeg Ontario Agricultural College, den ældste Landbøskole i Kanada, en stor, fuldt ud moderne Anstalt, som har udøvet en meget betydelig og gavnlig Indflydelse paa det kanadiske Landbrugs Udvikling. I denne By saa jeg ogsaa de meget store, permanente Dyrskuebygninger, som er ejendommelige for mange amerikanske Byer. Alle de nævnte Byer i det sydlige Ontario benyttede jeg iøvrigt som Udgangspunkter for Besøg hos bekendte Landmænd i de forskellige Egne.

Endelig naaede jeg Ottawa, Hovedstaden for hele Kanada. Her har Regeringen sit Sæde. Og her blev der fra Landbrugsministeriet vist mig megen Opmærksomhed,

som jeg senere nærmere skal omtale. Dér opholdt jeg mig i flere Dage. I Nærheden af Ottawa, men paa den anden Side af Ottawa Floden i Provinsen Quebec, ligger Byen Hull, hvor jeg besøgte *Geo. Mathew's* bekendte Slagteri, som har Underafdelinger i Brantford og Peterborough.

Fra Ottawa begav jeg mig, ledsaget af Chefen for Mejerivæsenet i Kanada, *Mr. Ruddick*, til Montreal. Paa Vejen besøgte vi en Opdrætter. I Nærheden af Montreal ved St. Anne de Bellevue ligger det berømte *Macdonald College*, en yderst komplet udstyret ny Landbohøjskole med tilhørende stort Landbrug, som ledes af den tidligere Landbrugsdirektør i Kanada *Dr. Robertson*. Denne modtog mig med stor Velvilje og gav mig mange Oplysninger. Jeg havde stort Udbytte af mit Besøg dér.

Forsynet med udmærkede Introduktioner gik jeg nu atter ned i Staterne over New York til Washington, hvor Centralregeringen for de forenede Stater som bekendt har Domicil. Her blev jeg med største Beredvillighed modtaget i Landbrugsministeriet af *Dr. True*, Chefen for det landøkonomiske Forsøgsvæsen i Staterne, og af *Dr. Melvin*, Chefen for Veterinærvæsen, Husdyrbrug og Mejeribrug. Disse Mænd gav mig mange Oplysninger og introducerede mig for deres Stab, Cheferne for Underafdelingerne, som yderligere tog sig af mig. En Udflugt med Chefen for Husdyrbrugsafdelingen *Mr. Rommel*, gik til en enestaaende, meget interessant Forsøgsstation, *Bethesda* i Maryland, som ledes af *Dr. Schroeder*. Det er navnlig Forsøg hørende til Veterinærvæsen og Husdyravl, som her udføres, og da Forsøgsstationen sorterer direkte under Landbrugsministeriet, har den store Midler at raade over. Nu gik Turen til Philadelphia, hvor jeg besøgte Pensylvaniens bekendte Veterinærskole med tilhørende Forsøgsstation. Og saa tog jeg over New York hjem.

(Fortsættes.)